

SZEMLE

**RADÓ PÉTER: AZ OKTATÁSKORMÁNYZÁS JÖVŐJE.
TEA, BUDAPEST, 2023.**

Gloviczki Zoltán: Az oktatáskormányzás jövője?

Radó Péter a közösségi médiában „opus magnum”-ként üdvözölte legújabb kötetét. Joggal. Az.

Az életművében, hiszen az esettanulmányok, publicisztika, sajátos fókuszú monografikus feldolgozások után az utóbbi években megjelent két új könyve¹ szinte előkészítette a terepet a nagy személyes összefoglaláshoz. Az a magyar szakirodalomban és közgondolkodásban, hiszen Halász Gábornak az oktatási rendszer működését az ezredforduló táján összefoglaló kötete,² vagy Kozma Tamás vonatkozó egyetemi jegyzete³ és kettejük mellett főként Polónyi István tanulmányai, tanulmánykötetei után a köznevelési rendszer oktatásirányításáról példátlanul széles látókörű és alapos monográfia született.

A kötet frissességét, élő szellemi szöveget adja Radó sajátos helye az oktatáspolitikai gyakorlat, a neveléstudomány és a közpolitikai gondolkodás háromszögében. Mindhárom szegletet képes a másik kettő távolságában és fényében szemlélni, s egyikbe sem beszorulni. Erénye, hogy az

oktatáspolitikai világot a neveléstudomány és a politikai létező platformjainak megközelítéseinél jóval valószerűbben, mélyebben és összetettségében látja, rokonszenves, hogy távol tartja magát a neveléstudomány akademizáló csapdájától, a számtalan önmagáért való hivatkozástól, a „korszerű nemzetközi szakirodalomtól”, miközben természetesen releváns forrásokra támaszkodik. A szöveg így lesz a szó jó értelmében szubjektív: egy tapasztalt, sokat látott, elméleti szempontból is felkészült szakember pontos és világos keretek közt átszűrt, megalapozott képévé az oktatáskormányzás jövőjéről. Hogy egy potenciális jövőt megalapozó szakmapolitikai alpmű mennyire épülhet, épüljön a szubjektivitásnak a publicisztikai tevékenységéből jól ismert politikai beállítódására, mely a kötet szinte minden gondolatát premisszaként szövi át szinte napi aktuálpolitikai iróniával és dühvel, személyes ítéletekkel tarkítva: maga is szubjektív kérdés. Semmiképp sem erősíti azt az egyébként megalapozott képzetet, hogy nem valamiféle aktuális

¹ *Az iskola jövője*. Noran Libro, Budapest, 2017; *Közoktatás és politika. Magyarország 2010–2022*. Noran Libro, Budapest, 2022.

² *Az oktatási rendszer*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 2001.

³ *Oktatáspolitikai*. kn., Debrecen – Pécs, 2012. Letöltés: https://www.academia.edu/31928167/Oktatáspolitikai_jegyzet_pdf (2023. 10. 16.).

antitézist, hanem valóban átfogó és alapokat vető művet tartunk a kezünkben. Pedig,

Hogy „ez” lenne-e az oktatáskormányzás jövője? Aligha. Miközben Radó az oktatási rendszer komplexitásáról szóló fejezetben rámutat annak intenzív összetettségére, nem járjuk körül az oktatás-nevelés társadalmi alrendszerében a családok, a politikai kormányzás, a gazdaság és felsorolhatatlanul számos más ható aktor és érintő halmaz komplexitását, melynek köszönhetően egy szinte a nemlineáris dinamika összetettségével működő struktúrával állunk szemben. Nem véletlen, hogy a kétezres évek első évtizedeiben a kritikus mennyiségű adathalmaz birtokában az oktatás ideális rendszerét kereső OECD 2020-ban már egy több (egy-mástól akár markánsan különböző) forgatókönyvvel leírható jövőképből gondolkodik.⁴ Ahogy Radó is megállapítja (162): túl kell lépniük az indikátorok mechanikus értelmezésén, s azokat – ahogy ő fogalmaz – a szereplők közti alkuk alapjaként kell tekinteni. Ahogy a könyv számos további megállapítását is. A kötet igen fontos és újszerű erénye ennek az *evidence based* csapdának a megkerülése, amit plasztikusan ír le saját PISA-függőségének meghaladásáról szóló vallomása. Nem szólva a Radó által is érintett mesterséges intelligencia okozta sokorról, mely sok szempontból nem ért még el a valódi sokkhatásig, amikor világossá válik, hogy itt nem az informatika alkalmazható vagy nem alkalmazható megjelenési formája, hanem egy gazdasági-társadalmi és minden bizonnyal iskolai paradigmaváltás előtt állunk, mely a neveléstörténetnek is az írásbeliség megjelenéséhez hasonló feladányt jelent majd.

Ez a dinamikus összetettség természetesen nem jelenti azt, hogy a jelenleg és a közelmúltból ismert tények mentén nem állíthatóak fel releváns modellek, s főként, hogy ne lenne szükség ilyen modellek felállítására. Ráadásul Radó legtöbbször, érzékenyen, szempontokat és megoldási irányokat vet fel, nem pedig receptekkel szolgál. Oktatáskormányzás egy – lehetőség szerint többváltozós működésre képes – modell nélkül elképzelhetetlen, még ha napjaink Magyarországáé élő példáját adja is annak, hogy modell nélkül is vegetálni képes a lendületmegmaradás energiáit éppen felélő oktatási rendszer.

A könyv a nemzetközi irodalom tematikus tipológiájából kilépve nem szorítkozik a rendszerszintű jellemzők elemzésére. Gondolatmenete az egyes tanulótlól az iskola intézményén át vezeti az olvasót a rendszer egésze felé. Célkitűzése, a laikus olvasók értő tájékoztatása és bevezetése a témába a személy, az állampolgár, az elképzelt Pistike világának és problémáinak akár alaposabb bemutatását, a problémák kiemelését is megengedte volna. Ugyanígy némi hiányérzetet szül a „tanulásméletemek” fejezetében egyoldalúan kiemelt konstruktivizmus, mely mellett az itt nem említett, ugyancsak korszerű konnektivista modell éppen a szerző álláspontját és további következtetéseit támasztaná alá, más nézőpontból. Szintén szélesebb és megalapozottabb közös gondolati platform jöhetett volna létre olvasó és szakíró között, ha a tanuló és az iskola jelenlegi helyzetének drámai állapotát és korszerűsítésre szoruló voltát nem csupán a 2010 óta eltelt időszak szakpolitikájának – jogos, szakszerű és indokolt – kritikájaként vázolja elénk, hanem abban a történeti

⁴ *Back to the Future of Education: Four OECD Scenarios for Schooling* (Educational Research and Innovation). OECD Publishing, Párizs, 2020. DOI: 10.1787/178ef527-en – Ezekre a jövőképekre Radó nem tesz utalást.

kontextusban is elhelyezi, melyhez a jelenlegi szakpolitika élitélhető konzervativizmussal ragaszkodik, de egyúttal a társadalom (az olvasók) jelentős részének iskolaképét is meghatározza. A Radó által felvázolt korszerű oktatás és oktatáskormányzás ugyanis nem csupán a 2010–2023 közötti időszak jelenségeit kívánja meghaladni, hanem a hazai oktatási rendszer számos régóta létező merev belső és külső hagyományát, melyek lebontására kétségtelenül történtek fontos lépések az 1970-es évektől kezdődően, főként a rendszerváltozás és 2010 között, a kötet fejlődési modelljének inerciarendszerében pedig kétségtelen visszalépések a 2010 utáni korszakban. Oktatási rendszerünk kritikus állapota nem utolsósorban annak a szinergiának az eredménye, mely e hagyományok és a jelenlegi oktatáspolitikai (ha beszélhetünk ilyenről) egymásra találásából adódik. Radó maga is megállapítja, hogy az oktatásirányítás jelenlegi modellje „meglepően népszerű” tud lenni (128).

Radó könyve az oktatásirányítás rendszerszintű elemzésekor is új perspektívákat nyit. Túllép a neoliberális paradigmákon, és ezzel kilép az oktatáspolitikáról folyó diskurzus utóbbi évtizedben meghatározó és súlyosan leegyszerűsítő centralizáció-decentralizáció diskurzusából, és olyan értékalapú kormányzás lehetőségét és szükségességét tárja elé, mely az agilis irányítási paradigma bizalmon alapuló rendszere lenne. Vízíója természetesen messze túlmutat az ideális oktatásirányítás keretein, az oktatás ugyanakkor remek példája és illusztrációja lehet az általánosabb politikai irányítási ideának. Nem a decentralizáció ontológiai értékét hangsúlyozza, hanem a decentralizált elemek hálózatos és rugalmas működése esetén várható előnyöket és esélyeket. Hogy a bizalom-, etika- és elszámoltathatóság-

alapú igazgatás kialakulásának lehetősége mennyire egy-egy kormányon lévő politikai szerveződés minőségének következménye, s mennyire társadalmi-történeti függvény, nyilván ugyanígy az oktatáspolitikán túlmutató probléma – a szerző fontos kiszólása, amikor a finn oktatási rendszer elszámoltatási mechanizmusának „hiányát” a finn társadalom általános jellemzőiből vezeti le (340) –, ez azonban nem lehet akadálya a mellette szóló megalapozott érvelésnek, s nem relativizálja a konkrét oktatásirányító közeg felelősségét célkitűzéseinek, struktúrájának és módszereinek kialakításában. Jó példa erre a dilemmára a széles körben elfogadott pedagógus etikai kódex létének (USA) vagy hiányának (Magyarország) kérdése (226 skk.), mely évtizedek óta indikátora a hazai oktatási rendszer kurzusfüggetlen éretlenségének. Hiszen egyet kell értenünk a szerzővel, amikor pedagógus etikai kódex központi kialakítását fából vaskarikának tartja (228).

Szintén kiemelendő a kötet megközelítései közül a tartalmi szabályozás kérdésének a hazai oktatáspolitikai diskurzusban az előbbihez hasonlóan dichotóm megközelítésből („kell” – „nem kell”) való kiemelése, annak mély, körültekintő, alapos és komplex bemutatása. Nem véletlen, hogy napjainkban az OECD kutató-elemző tevékenységének egyik fókuszja is a tantervi szabályozás és hatásainak kérdése.

Radó Péter összefoglalása körüljárja az oktatásirányítás legfontosabb kérdéseit és területeit, összességében tetszetős távolságtartással (egyúttal rokonszenves felelősségtudattal) és szakmaisággal interpretálva azokat. Meglepő módon mind témafelvetésként, mind horizontális kérdésként kifarad szempontrendszeréből az oktatási rendszer különösen Magyarországon égető

dimenziója, az iskolarendszer oktatási-társadalmi egyenlőtlenségeket érintő vetülete, könnyen lehet azonban, hogy ennek a problémának a beemelése túlterhelte volna alapvetését.

Hogy létezik-e az oktatás valóságában az a „nemzetközi fősodor által kitaposott út”, melyhez a magyar oktatási rendszert kellene „visszavezetnünk” (351), ezzel kapcsolatban a „nemzetközi fősodor” is (ha van ilyen) élénk vitába kezdene Radó Péterrel. Az azonban, hogy az utóbbi évtizedek nemzetközi

oktatáskutatása és főleg a létező rendszerek elemzése szolgál olyan szempontokkal és irányokkal, melyeket fontos lenne megismerni és figyelembe venni, vitathatatlan. Mint ahogy az is, hogy Radó Péter új könyve nagyszerű lehetőséggel szolgál ehhez a szembesüléshez. Stílusa, absztrakciós szintje hiánypótló módon, akár sorvezető kézikönyvként segíthet laikus szemlélőnek és potenciális irányítónak is az oktatáskormányzásban az egyre sürgetőbb józan újrakezdéshez.

